

İlgili Kanun / Madde
5510 S. SSGSSK/88

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BAŞVURU NO: 2016/7192

Başvuru No. 2016/7192

Tarihi: 07.11.2019

● **DESTEK PRİMİ YATIRILARAK ÇALIŞAN SİGORTALIDAN UZUN SÜRE DESTEK PRİMİ ALAN KURUMUN ÖDENEN YERSİZ AYLIKLAR İÇİN FAİZ İSTEMESİ MÜLKİYET HAKKININ İHLALİDİR**

ÖZETİ: Belpa A.Ş.de çalışan başvurucunun maaşından destek primi kesintisi yapılmıştır. Dolayısıyla maaşından destek primi kesintisi yapılan başvurucunun 5335 sayılı Kanun kapsamında kalıp kalmadığının tespiti SGK'nın görevidir. İdare, söz konusu denetim ve inceleme görevini yerine getirmediği gibi başvurucuya izafe edilemeyen bu kusuru sonucu oluşan işlemindeki hata unsurunu yaklaşık altı yıl sonra fark ederek anılan işlemin iptali yoluna gitmiştir. Diğer taraftan başvurucuya ödenen yaşlılık aylığının yersiz olduğunun tespit edilmesinde geçen yaklaşık altı yıllık süre oldukça uzundur. Bu süre boyunca hatalı işlemin varlığının tespit edilebilmesini temin edecek ve başvurucuya ödenmeye devam edilen yaşlılık aylığının kesilmesi sonucunu doğuracak gerek kurum içi gerekse kurum dışı bir denetim faaliyetinin ya hiç ya da yeterli düzeyde gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla olayda idarenin de kusurlu olduğu açıktır.

54. Somut olayda idarece hatalı olarak ödendiği tespit edilen ana para tutarının iadesinin talep edilebileceği hususunda kuşku bulunmamaktadır. Aksi durumun başvurucunun sebepsiz zenginleşmesine yol açabileceği ve sosyal adaletle bağdaşmayacağı açıktır. Buna karşın alacağın başvurucudan tahsilindeki

yöntem önem arz etmektedir. Olayda, başvurucuya ödenen 32.033,97 TL tutarındaki yaşlılık aylıklarının yanında 10.531,58 TL kanuni faizin tahsil edildiği görülmektedir. Üstelik söz konusu tutar taksitlerle ödendiği hâlde peşin olarak tahsil edilmeye çalışılmıştır. Davalı idarenin de kusurunun bulunduğu gözetildiğinde başvurucunun anaparanın yanında 10.531,58 TL tutarındaki faizi ödemekle yükümlü kılınması başvurucunun kusurlu davranışıyla orantısız bir külfet yüklenmesi sonucunu doğurmaktadır.

55. Sonuç olarak başvurucunun 5353 sayılı Kanun kapsamında yeniden çalışmaya başlaması nedeniyle yaşlılık aylığının kesilmesi yönündeki müdahalenin içerdiği meşru amacın dayandığı kamu yararı ile karşılaştırıldığında ölçülü olduğu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte başvurucuya yersiz olarak fazladan ödendiği anlaşılan yaşlılık aylıklarının yasal faizi ile birlikte tahsil edilmesinin -özellikle kamu makamlarının kusurunun ağırlığı da gözetildiğinde- başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği, bu sebeple söz konusu müdahaleyle kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer diğer başvurularda da aynı sonuca varmıştır (Uğur Ziyaretti, §§ 40-79; Tefik Baltacı, §§ 36-80).

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

L BAŞVURUNUN KONUSU

Başvuru, sosyal güvenlik aylığının kesilmesi ve ödenen aylıklarının iade edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir,

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. İşçi olan başvurucu 1956 doğumlu olup Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet etmektedir.

9. 14/3/2002 tarihinde yaşlılık aylığı tahsisi talebinde bulunan başvurucuya Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından 15/3/2002 tarihinden itibaren aylık bağlanmıştır.

10. Yaşlılık aylığının bağlanmasından sonra başvurucunun 6/5/2006 tarihinde Belpa Ankara Eğitim Sağ. Hiz. İnş. Enr. Gıd. Tem. İth. İhr. Tic. A.Ş.de (Belpa A.Ş.) çalışmaya başladığı gerekçesiyle SGK tarafından 21/9/2011 tarihinde yaşlılık aylığı kesilmiş ve başvurucudan yapılan ödemenin iadesi istenmiştir.

11. SGK tarafından başvurucu aleyhine 6/5/2006-21/9/2011 tarihleri arasındaki dönemde 60.455,90 TL asıl ve 14.199 TL faiz alacağı için Ankara 4. İcra Müdürlüğünün 2011/12163 Esas sayılı dosyasında icra takibinde bulunulmuştur. Başvurucunun itirazı ile takip durmuştur.

12. Başvurucunun itirazı ile duran takibe karşı SGK tarafından 24/7/2012 tarihinde Ankara 15. İş Mahkemesinde (Mahkeme) itirazın iptali davası açılmıştır. Mahkemece 17/7/2013 tarihinde davanın kabulüne karar verilerek itirazın iptaline ve takibin kaldığı yerden devamına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

“...Davacının yaşlılık aylığı almaya başladıktan sonra 06.05.2006 tarihinde Belpa A.Ş. şirketinde çalışmaya başladığı, bu şirketin Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bir belediye iktisadi teşebbüsü olarak kurulup, faaliyet gösterdiği, dolayısı ile davacının çalıştığı yerin 5335 sayılı yasa kapsamında kaldığı görülmüştür

Bu durumda davalı 5335 sayılı yasanın emredici hükmüne uymaksızın çalışma yapmıştır. O halde SGK tarafından bu çalışma dönemi açısından emeklilik ve yaşlılık aylıklarının kesilmesi olgusunun hukuka uygun bulunduğu, dolayısı ile ödenen aylıkların da yersiz ödeme olarak davacı kurum tarafından istenebileceği,

davalıya yapılan yersiz ödemelerin davacı kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmadığı, buna ilişkin herhangi bir verinin dosyada bulunmadığı, davalı tarafın da bu konuda herhangi bir delilini sunmadığı anlaşılmakla davacının sübut bulan davasının kabulüne karar verilmiştir.”

13. Temyiz edilen karar, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi (Daire) tarafından 27/10/2014 tarihinde bozulmuştur. Kararın gerekçesinde, karar tarihinden sonra yürürlüğe giren 10/9/2004 tarihli ve 6552 sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden

Yapılandırılmasına Dair Kanun'un 81. maddesi ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na eklenen geçici 60. maddesinin dokuzuncu fıkrası gereği davaya konu borç yapılandırma kapsamında bulunduğundan buna göre yapılacak değerlendirmeye bir karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

14. Mahkemece bozma kararma uyularak yapılan yargılama neticesinde 5/5/2015 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, bozma kararı doğrultusunda araştırma yapıldığı ve SGK'nın alacak talebinin önceki kararında belirtilen gerekçe doğrultusunda yerinde olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Daire tarafından 7/3/2016 tarihinde onanmıştır.

16. Her ne kadar Mahkemece başvurusunun 6/5/2006-21/9/2011 tarihleri arasında Belpa A.Ş.de çalıştığı kabul edilerek bu tarihler arasında ödenen aylıkların faiziyle iadesine hükmedilmiş ise de SGK'nın 11/4/2016 tarihli yazısından başvurusunun 21/6/2009 tarihine kadar anılan Şirkette çalıştığı açıklanarak 6/5/2006-21/6/2009 tarihleri arasındaki dönemde yersiz ödenen aylıklar için yeniden borç kaydı oluşturulacağı belirtilmiştir.

17. Başvuru tarihinden sonra yeniden düzenlenen borç kaydına ilişkin olarak SGK'dan gönderilen yazıdan 6/5/2006-21/6/2009 tarihleri arasındaki dönem yönünden 32.033,97 TL asıl ve 10.531,58 TL faiz alacağı olmak üzere toplam 42.565,55 TL borç kaydı oluşturulduğu ve borcun tahsil edildiği anlaşılmıştır.

18. Nihai karar 16/3/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 15/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 27/4/2005 tarihli ve 5335 sayılı Kanun'un 30. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

“Herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik veya yaşlılık aylığı alanlar bu aylıkları kesilmeksizin; genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, il özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik kurumları, bütçeden yardım alan kuruluşlar ile özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklarda herhangi bir kadro, pozisyon veya görevde çalıştırılmaz ve görev yapamazlar”

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamındaki davalara genel olarak uygulanan ilkelerin ve özellikle anılan maddenin mülk edinme hakkını korumadığı biçimindeki ilkenin sosyal güvenlik ödemeleri ve sosyal yardımlar yönünden de geçerli olduğunu belirtmektedir (Moskal/Polonya, B. No: 10373/05,

15/9/2009, § 38). AİHM'e göre bir ekonomik menfaatin sonradan ortadan kaldırılması, olayın somut koşulları çerçevesinde tek başına o ekonomik menfaatin en azından ortadan kaldırıldığı ana kadar Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamına mülk olarak görülmesini engellemez. Öte yandan tartışma konusu ekonomik menfaate hak kazanmanın şarta bağlandığı durumlarda, koşulun yerine getirilmemesi sonucu kaybedilen şarta bağlı hakkın Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülk olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (Moskal/Polonya, § 40).

22. AİHM; sosyal adaletin önemine dikkat çekmekle birlikte bunun kural olarak -kamu otoritelerinin ihmallerinden kaynaklananlar da dâhil olmak üzere- hatalı işlemlerini geri almasına engel teşkil etmeyeceğinin altını çizmektedir. AİHM'e göre aksi karara varılması, haksız zenginleşme yasağına aykırılık oluşturur. Bu durum aynı zamanda sosyal güvenlik sistemine katkı payı ödeyen ve özellikle katkı payı ödedikleri hâlde kanuni koşulları taşımamaları nedeniyle bundan yararlanamayan diğer bireylere haksızlık oluşturur. Son olarak bu, sınırlı kamu kaynaklarının kamu yararına uygun olmayan alanlara harcanması sonucunu doğurur. AİHM, hatanın herhangi bir üçüncü tarafın kusuru olmaksızın kamu makamlarından kaynaklanan durumlarda başvurucuya yüklenen külfetin daha farklı bir orantılılık yaklaşımı esas alınarak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. AİHM sonuç olarak başvurucunun emekli aylığından yoksun bırakılmasının sonuçlarına dikkati çekmiş; başvurucunun yaşı, yeni bir gelir elde etme olanağının bulunmaması gibi etkenleri de gözeterik mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır (Moskal/Polonya, §§ 73-76).

23. Cakarevic/Hırvatistan (B. No: 48921/13, 26/4/2018) kararına konu olayda da başvurucu 1995 yılında, çalıştığı şirketin iflas etmesi nedeniyle işsiz kalmıştır. Başvurucu, emekliliğine iki ay kaldığı için emekli olamamış ancak kendisine bir yıl süreyle işsizlik ödeneği bağlanmıştır. Başvurucuya bir şekilde bu bir yıla ek olarak üç yıl daha işsizlik ödeneği ödenmesine devam edilmiştir. Başvurucu ise aynı zamanda psikiyatrik sorunları olduğundan çalışabilecek durumda da değildir. İdare geçmişe yönelik fazla ödemelerin faiziyle birlikte iadesini (altmış civarı taksitte) istemiştir. AİHM ilk olarak başvurucunun hata veya hilesinin bulunmadığını, kusurun da idareden kaynaklandığını tespit etmiştir. Ayrıca başvurucudan sadece ana paranın değil faizin de istendiğini vurgulamıştır. AİHM'e göre altmış civarı taksite bağlansa da hiçbir geliri ve mal varlığı bulunmayan başvurucu için bu durum da ağır bir yük oluşturmaktadır. Ayrıca somut olayda başvurucunun hastalık hâlinin ve ödenen yaşlılık aylığının çok mütevazı olmasının hiç gözetilmediğini ifade etmiştir. AİHM, başvurucunun emekli olmasına kısa bir süre kaldığının ancak işverenin iflas etmesi nedeniyle bu hakka kavuşamadığının da altını çizmiştir. AİHM tüm bu hususları gözeterik hatalı ödenen paranın başvurucudan iadesinin istenmesinin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Cakarevic/Hırvatistan, §§ 77-91).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 7/11/2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, işe başlamadan önce yetkili kişilere konuyu sorduğunu ve kendisine “Kanunda sıkıntı var, sıkıntı olmaz, rahatça çalışabilirsin.” dedikleri için işe başladığını ifade etmiştir. Aslında sunduğu belgelerle 2006-2009 yılları arasında çalıştığını ispatlamasına rağmen Mahkemece 2006-2011 yılları arasında çalıştığının kabul edildiğini oysa mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra SGK tarafından bu durumun dikkate alındığını, bunun da hakkının açıkça ihlal edildiğini gösterdiğini belirtmiştir. Başvurucuya göre SGK tarafından her ay destek primi kesilmesi nedeniyle haksız ödeme yapıldığı iddiası asılsızdır. Ayrıca destek primi kesintisi yapılması SGK tarafından durumun bilindiğinin açık göstergesidir. Sonuç olarak başvurucu, arkadaşlarının benzer davalarının lehlerine sonuçlandığını belirterek sunduğu bilgi ve belgeler incelenmeksizin hukuka aykırı karar verildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969,18/9/2013, § 16). Başvurucu hangi haklarının ihlal edildiğini açıkça belirtmemiş ise de şikâyetinin özü, ödenen bir kısım yaşlılık aylığının geri alınmasına yönelik olduğundan tüm şikâyetlerinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

29. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında “Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.” denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı aynı hakların ve fıkri hakların yanı sıra icrası kabul

olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B.No: 2014/11441,1/2/2017, § 60).

30. Anayasa’da yer alan mülkiyet hakkı, bireylere bir tür sosyal güvenlik ödemesi alma hakkı içermemekle beraber yürürlükteki mevzuatta, önceden prim ödeme şartıyla veya şartsız olarak sosyal yardım alma hakkı şeklinde bir ödeme yapılması öngörülmüş ise yargısal içtihatlarla paralel olarak ilgili mevzuatın aradığı şartları yerine getiren bireyin mülkiyet hakkı kapsamına giren bir menfaatinin doğduğu kabul edilmelidir (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 36). Ayrıca mülkiyet hakkının belli şartlar altında ortadan kaldırılması, onun en azından ortadan kaldırılincaya kadar mülk olarak kabul edilmesine engel teşkil etmez (Bülent Akgül, B. No: 2013/3391, 16/9/2015, § 56).

31. Somut olayda SGK tarafından başvurunun yaşlılık aylığı çalışmaya başlaması üzerine kesilmiş ve 2006-2011 yılları arasında ödenen yaşlılık aylıklarının geri ödemesi başvurucudan istenmiştir. Yaşlılık aylığının başvurucuya ödenmesiyle başvurunun mevcut mal varlığı hâline geldiği tartışmasızdır. Bu nedenle bunların ilgili mevzuatta öngörülüp öngörülmediğinin tartışılmasına dahi girilmeksizin Anayasa’nın 35. maddesi bağlamında mülk olduğunun kabulü gerekir.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

32. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun üzerinde tasarruf etme, ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Ayrıca meşru beklenti teşkil eden mülk edinme beklentilerini zedeleyici kamu işlem ve eylemleri de mülkiyet hakkına müdahale oluşturur (Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras, B. No: 2014/11994, 9/3/2017, § 57).

33. Anayasa’nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Anayasa’nın 35. maddesinin birinci fıkrasında herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş, ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin kontrolü mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir. Mülkten yoksun bırakma şeklindeki müdahalede mülkiyetin kaybı söz konusudur. Mülkiyetin kullanımının kontrolünde ise mülkiyet kaybedilmemekte ancak mülkiyet hakkının malike tanıdığı yetkilerin kullanım biçimi toplum yararı gözetilerek belirlenmekte veya sınırlandırılmaktadır. Mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahale ise genel nitelikte bir müdahale türü olup mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin kullanımının kontrolü mahiyetinde

olmayan her türlü müdahalenin mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahale kapsamında ele alınması gerekmektedir (R. Tarhan ve Afife Tarhan, 55-58).

34. Başvurucunun yaşlılık aylığının kesilmesi ve 2006-2011 yılları arasındaki dönemde yapılan yaşlılık aylığı ödemelerinin başvurucudan geri istenmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Anayasa Mahkemesi daha önce benzer başvuruları mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelemiştir (Kuddis Büyükkılı, B. No: 2014/3941, 5/10/2017, § 45; Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018, § 46). Somut olayda da aynı ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

35. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

36. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılacağı öngörülmüştür. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarkan, § 62).

i. Kanunilik

37. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301,30/12/2014, § 55).

38. Başvurucunun yaşlılık aylığının kesilmesi, 2006-2011 yılları arasında ödenen yaşlılık aylıklarının geri ödemesinin istenmesi, hakkında icra takibi başlatılması işlemlerinin dayanağı olarak 5335 sayılı Kanun'un 30. maddesinin ikinci fıkrası gösterilmiştir.

39. Anılan mevzuat hükmünün belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir olduğu açıktır. Bu itibarla derece mahkemelerinin kararlarının dayandığı gerekçeler ile

yukarıda belirtilen mevzuat hükmü dikkate alındığında başvuruçunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığı değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

40. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlandırılmayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturularak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (Nusrat Külâh, B. No: 2013/6151,21/4/2016, § 53).

41. Yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra 5335 sayılı Kanun'un 30. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işyerlerinde çalışanlara emekli maaşı ödenmemesinin temelinde yatan amaç, sosyal güvenlik sisteminin korunması ve devamlılığının sağlanmasıdır. Bu amacın kamu yararına dönük olduğu açıktır.

42. Sosyal adaletin gereği olarak idarenin tesis ettiği hatalı işlemi somut olayın koşullarına göre geri alabileceği veya belli durumlarda kaldırabileceği hususunda kuşku yoktur. Bu tespit hatalı idari işlemde kaynaklanan sosyal güvenlik ödemeleri için de geçerlidir. Aksi durum kişilerin sebepsiz zenginleşmesine yol açabileceği gibi sosyal güvenlik fonlarına katkıda buldukları hâlde kanunlardaki koşulları sağlamadıkları gerekçesiyle ödemelerden mahrum kalan kimseler yönünden adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Bu durum, sınırlı kamu kaynaklarının uygun olmayan yöntemlerle dağıtımına cevaz verilmesi anlamına gelebileceğinden kamu yararı ile örtüşmez (Tevfik Baltacı, B. No: 2013/8074, 9/3/2016, § 74). Dolayısıyla yaşlılık aylığı almaya başladıktan sonra 2006-2011 yılları arasında Belpa A.Ş.de çalıştığı gerekçesiyle başvuruçuya 2006-2011 yılları arasındaki döneme ilişkin ödenen yaşlılık aylıklarının geri istenmesinin kamu yararı amacına dayandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle müdahalenin meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

43. Son olarak kamu makamlarınca başvuruçunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

44. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53,

27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

45. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966,15/2/2017, §§ 58, 60).

46. Orantılılık ilkesi değerlendirilirken dikkate alınması gereken hususlardan biri de kamu makamlarının tutum ve davranışlarıdır. Bu bağlamda idarenin iyi yönetim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir mevzu söz konusu olduğunda kamu makamlarının uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir. Bu bağlamda idarelerin kendi hatalarının sonuçlarını gidermeleri ve bireylere yüklememeleri gerekir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728,1/2/2018, § 100; Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711,3/4/2014, §68).

47. İdarenin hatalı işleminden kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumunun yanında işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki yöntem, alacağa kanuni faiz gibi yaptırımların öngörülüp öngörülmediği önem arz etmektedir (Tevfik Baltacı, § 71).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

49. Başvurucu ilk olarak yeniden çalışmaya başlaması nedeniyle aylıklık aylığının kesilmesinden şikâyet etmiştir. Anayasa Mahkemesi daha önce benzeri bir şikâyeti mülkiyet hakkı yönünden incelemiş, genç işsizliği sorununun çözümü yönündeki kamu yararı amacının ağırlığını dikkate alarak ve aylığı kesilenlerin çalışma süresi sonunda yeniden aylıklarına kavuşabilmelerinin mümkün olması sebebiyle müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varmıştır (İsmail Hakkı Bulunmaz, B. No: 2014/2960, 4/10/2017, §§ 68-75). Somut olayda da aylıklık aylığının kesilmesi yönünden bu ilkedan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Başvuru konusu olayda, aylıklık aylığı tahsisi talebinde bulunan başvurucuya SGK tarafından 15/3/2002 tarihinden itibaren aylık bağlanmıştır. Daha sonra başvurucunun Belpa A.Ş.de 6/5/2006 tarihinden itibaren çalışmaya başladığı

gereğesiyle 21/9/2011 tarihinde yaşlılık aylığı kesilmiş ve başvurucudan yapılan ödemelerin iadesi istenmiştir. Bu kapsamda başvurucu aleyhine 60.455,90 TL asıl ve 14.199 TL faiz alacağı için icra takibi başlatılmıştır. Başvurucunun itirazı ile duran takibe karşı SGK tarafından açılan itirazın iptali davasında davanın kabulüne karar verilerek itirazın iptaline ve takibin kaldığı yerden devamına karar verilmiştir. Kararın kesinleşmesinden sonra SGK'nın 11/4/2016 tarihli yazısından başvurucunun 21/6/2009 tarihine kadar anılan Şirkette çalıştığı açıklanarak 6/5/2006-21/6/2009 tarihleri arasındaki dönemde yersiz ödenen aylıklar için yeniden borç kaydı oluşturulacağı belirtilmiştir. Başvuru tarihinden sonra yeniden düzenlenen borç kaydına ilişkin olarak SGK'dan gönderilen yazıdan 6/5/2006-21/6/2009 tarihleri arasındaki dönem yönünden 32.033,97 TL asıl ve 10.531,58 TL faiz alacağı olmak üzere toplam 42.565,55 TL borç kaydı oluşturulduğu ve başvurucudan tahsil edildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla 2006 ile 2009 yılları arası ödenen yaşlılık aylıklarının iadesi yönünde işlem tesis edildiğine göre başvurucunun 2009 sonrası dönem için yaptığı şikâyet de yerinde değildir.

51. Anayasa Mahkemesi, daha önce çeşitli kararlarında yersiz olarak ödendiği anlaşılan sosyal güvenlik ödemelerinin iadesi ile ilgili ilkeleri ortaya koymuştur (Fatma Ülker Akkaya, §§ 49-60; Tevfik Baltacı, § 79; Uğur Ziyaretti, B. No: 2014/5724,15/2/2017, § 76). Bu bağlamda söz konusu kararlarda, başvurucuların ana paranın yanında faiz ödemekle de yükümlü kılınmış olmalarının kusurlu davranışlarıyla orantısız bir külfet yüklenmeleri sonucunu doğurduğunu belirterek müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Fatma Ülker Akkaya, § 59; Tevfik Baltacı, § 79; Uğur Ziyaretti, § 76).

52. Kanunu bilmemek mazeret sayılamayacağından başvurucunun 5277 sayılı Kanun'un 25. maddesinin (f) fıkrasının ikinci paragrafı ile 5335 sayılı Kanun'un 30. maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra kendisine yapılan ödemelerin hukuka aykırı olduğunu bilmesi gerekmektedir. Anılan düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra Belpa A.Ş.de çalışmaya başlayan başvurucunun kendisine yaşlılık aylığı ödenmeye devam edilmesi nedeniyle bunu idareye bildirmesi iyi niyet ilkesinin bir gereğidir. Söz konusu düzenlemelere rağmen başvurucunun bu tarihten sonra yapılan yaşlılık aylığı ödemelerini hiçbir uyarıda bulunmaksızın kabul etmeye devam etmesi iyi niyetli bir bireyden beklenebilecek bir davranış değildir. Dolayısıyla başvurucunun kusurlu olduğu açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. U.Ziyaretti, 71).

53. Buna mukabil Belpa A.Ş.de çalışan başvurucunun maaşından destek primi kesintisi yapılmıştır. Dolayısıyla maaşından destek primi kesintisi yapılan başvurucunun 5335 sayılı Kanun kapsamında kalıp kalmadığının tespiti SGK'nın görevidir. İdare, söz konusu denetim ve inceleme görevini yerine getirmediği gibi başvurucuya izafe edilemeyen bu kusuru sonucu oluşan işlemindeki hata unsurunu yaklaşık altı yıl sonra fark ederek anılan işlemin iptali yoluna gitmiştir. Diğer taraftan başvurucuya ödenen yaşlılık aylığının yersiz olduğunun tespit edilmesinde geçen

yaklaşık altı yıllık süre oldukça uzundur. Bu süre boyunca hatalı işlemin varlığının tespit edilebilmesini temin edecek ve başvurucuya ödenmeye devam edilen aylıklık aylığının kesilmesi sonucunu doğuracak gerek kurum içi gerekse kurum dışı bir denetim faaliyetinin ya hiç ya da yeterli düzeyde gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla olayda idarenin de kusurlu olduğu açıktır.

54. Somut olayda idarece hatalı olarak ödendiği tespit edilen ana para tutarının iadesinin talep edilebileceği hususunda kuşku bulunmamaktadır. Aksi durumun başvurucunun sebepsiz zenginleşmesine yol açabileceği ve sosyal adaletle bağdaşmayacağı açıktır. Buna karşın alacağın başvurucudan tahsilindeki yöntem önem arz etmektedir. Olayda, başvurucuya ödenen 32.033,97 TL tutarındaki aylıklık aylıklarının yanında 10.531,58 TL kanuni faizin tahsil edildiği görülmektedir. Üstelik söz konusu tutar taksitlerle ödendiği hâlde peşin olarak tahsil edilmeye çalışılmıştır. Davalı idarenin de kusurunun bulunduğu gözetildiğinde başvurucunun ana paranın yanında 10.531,58 TL tutarındaki faizi ödemekle yükümlü kılınması başvurucunun kusurlu davranışıyla orantısız bir külfet yüklenmesi sonucunu doğurmaktadır.

55. Sonuç olarak başvurucunun 5353 sayılı Kanun kapsamında yeniden çalışmaya başlaması nedeniyle aylıklık aylığının kesilmesi yönündeki müdahalenin içerdiği meşru amacın dayandığı kamu yararı ile karşılaştırıldığında ölçülü olduğu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte başvurucuya yersiz olarak fazladan ödendiği anlaşılan aylıklık aylıklarının yasal faizi ile birlikte tahsil edilmesinin -özellikle kamu makamlarının kusurunun ağırlığı da gözetildiğinde- başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği, bu sebeple söz konusu müdahaleyle kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer diğer başvurularda da aynı sonuca varmıştır (Uğur Ziyaretti, §§ 40-79; Tevfik Baltacı, §§ 36-80).

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir... ”

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa

Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir. ”

58. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875,7/6/2018, § 55).

59. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

60. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca kural olarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmedilir. Bu durumda anılan kanun hükmü uyarınca benzer usul hukuku kurumlarından farklı olarak yargılamanın yenilenmesinin gerekliliği hususundaki takdir derece mahkemelerine değil ihlalin varlığını tespit eden Anayasa Mahkemesine bırakılmıştır. Derece mahkemeleri ise Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirttiği doğrultuda ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yapmakla yükümlüdür {Mehmet Doğan, §§ 58-59}.

61. Somut olayda başvuru, yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

62. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda başvuru emekli olduktan sonra 5335 sayılı Kanun kapsamında bir şirkette çalışmasından dolayı şirkette çalıştığı süre içinde ödenen yaşlılık aylıklarının faiziyle birlikte iadesinin istenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. İptal işlemi idare tarafından yapıldığına göre ihlalin kaynağı idari bir işlemidir.

63. Bununla birlikte başvuru öncesinde başvuru tarafından takibe itiraz edilmiş, SGK tarafından itirazın iptal edilmesi için dava açılmış, derece mahkemelerince davanın (faiz yönünden de) kabulüne karar verilmesi ihlalin giderilmemesine yol açmıştır.

64. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise usul hukukunda yer alan benzer kurumlardan farklı ve bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı

fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, öncelikle yeniden yargılama kararı verilerek hak ihlaline yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılmasından ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 15. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

65. Ayrıca benzeri ihlallere yol açılmaması bakımından kararın bir örneğinin de bilgi edinilmesi için ilgili idareye gönderilmesi gerekir.

66. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucaya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,**

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının **İHLAL EDİLDİĞİNE,**

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 15. İş Mahkemesine (E.2014/1603, K.2015/611) **GÖNDERİLMESİNE,**

D. 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin **BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,**

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucaunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal **FAİZ UYGULANMASINA,**

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Sosyal Güvenlik Kurumuna **GÖNDERİLMESİNE,**

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına **GÖNDERİLMESİNE** 7/11/2019 tarihinde **OYBİRLİĞİYLE** karar verildi.

Başkan Hasan Tahsin **GÖKCAN**

Üye Burhan **ÜSTÜN**

Üye Hicabi **DURSUN**

Üye Yusuf Şevki **HAKYEMEZ**

Üye Selahaddin **MENTEŞ**